

DIAGNOZA STANU KULTURY W EŁKU

Czy Ełk jest miejscem, w którym kultura „napędza” rozwój miasta, tworzy jego tożsamość, przyciąga przybyszów i zatrzymuje młodzież przed emigracją? Czy Ełk jest miastem, które „żyje” kulturą? Czy kultura może wspierać rozwój tożsamości lokalnej Ełku?

Anna Lewandowska, dr Stefan Marcinkiewicz,
Radek Orzyszczyszyn

Niniejsza ekspertyza została przygotowana w ramach projektu „Dom Kultury +”, realizowanego przez Elckie Centrum Kultury. Zamierzeniem projektu jest aktywizacja słabo zaangażowanych grup społecznych i włączenie ich do działania poprzez rozwijanie współpracy międzypokoleniowej, integrowanie lokalnej społeczności i aktywne współdziałanie, a nie tylko współobecność. Celem projektu jest otwarcie się na oddolne inicjatywy, umożliwienie współtworzenia oferty ECK, rozpoznanie potrzeb społeczności i ocena programu „Centrum”, stworzenie propozycji projektów dla trudnych grup, wyjście poza budynek „Centrum” w przestrzeń publiczną - na podwórka i osiedla.

Publikacja objęta jest prawem autorskim. Wszelkie prawa zastrzeżone.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

SPIS TREŚCI

1. Wprowadzenie	3
2. Krótki wstęp historyczny	4
2.1. Dziedzictwo krzyżackie.....	4
2.2. Dziedzictwo Prus Książęcych	4
2.3. Dziedzictwo Prus Wschodnich.....	4
2.4. Dziedzictwo postmigracyjne (PRL, III RP).....	5
3. Diagnoza stanu kultury w Ełku	9
3.1. Zmiana myślenia o instytucji kultury, czyli „sztuka społecznie stosowana”	9
3.2. Przestrzeń	10
3.3. Ludzie	12
3.4. Bariery	14
3.5. Szanse.....	15
3.6. Opinia mieszkańców.....	16
3.6.1. Uczestnictwo w życiu (kulturalnym) Ełku	17
3.6.2. Model uczestnictwa w kulturze	19
3.6.3. Ełckie Centrum Kultury w oczach respondentów	20
3.7. Rekomendacje.....	22
4. Instytucje kulturalne i około-kulturalne w Ełku	23
4.1. Ełckie Centrum Kultury.....	23
4.1.1. Stałe formy pracy w Ełckim Centrum Kultury	24
4.1.2. Szkoła Artystyczna w Ełku	24
4.2. Muzeum Historyczne w Ełku	26
4.2.1. Zakres działania Muzeum (ze statutu Muzeum):	26
4.3. Miejska Biblioteka Publiczna	27
4.4. Inne instytucje kulturalne i około-kulturalne w Ełku	28
4.4.1. Zespół Państwowych Szkół Muzycznych.....	28
4.4.2. Organizacje pozarządowe działające w dziedzinie kultury.....	28
4.5. Stypendia artystyczne	29
4.6. Wydatki ełckich instytucji kultury	30

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

1. WPROWADZENIE

W ramach projektu „Dom Kultury+”, realizowanego przez Elckie Centrum Kultury, zorganizowano szereg spotkań z lokalnymi liderami, aktywistami obywatelskimi, działaczami, a także z młodzieżą zaangażowaną w wolontariat. W rezultacie dyskusji uzyskaliśmy diagnozę stanu kultury w Elku, uwzględniającą barwną specyfikę tego miejsca, jego szczególną historię – zarówno tę odleglejszą, jak i współczesną, a przede wszystkim wyjątkową pod wieloma względami tkankę społeczną.

Celem spotkań z elckimi liderami było również zarażenie ich nową ideą rozpowszechnianą przez Narodowe Centrum Kultury w setkach domów kultury rozsianych w całym kraju. Idea ta polega na otwarciu się tych miejsc na oddolne inicjatywy obywatelskie, łączące działania kulturalne z różnymi formami budowania wspólnot lokalnych, reintegracji społecznej, rewitalizacji przestrzeni, a przede wszystkim tworzeniu warunków spotkań i wspólnych działań.

Niniejsza publikacja przedstawia najważniejsze wnioski z przeprowadzonej przez nas diagnozy. Chcemy, aby służyła ona jako wsparcie dla wszystkich osób zaangażowanych, ale też zainteresowanych Elkiem i jego mieszkańcami. Nasza diagnoza nie jest publikacją naukową. Ma ona pełnić rolę użytkową dla osób i instytucji zaangażowanych lub zainteresowanych rozwojem Elku.

Obok rozmów z elckimi liderami, postanowiliśmy uzupełnić naszą diagnozę o opinie mieszkańców Elku. Mogli je oni wyrażać w formie anonimowej ankiety elektronicznej umieszczonej na stronach Elckiego Centrum Kultury. W badaniu tym wzięło udział ponad 200 osób.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

2. KRÓTKI WSTĘP HISTORYCZNY

Historia Ełku to opowieść dziejów miasta pogranicza. Na przełomie wieków ścierały się tu armie, ale przede wszystkim różne kultury: wyznania, języki, zwyczaje i obyczaje. Dziedzictwo Ełku to również przeszłość krzyżacka, Prus Książęcych, Prus Wschodnich, PRLi III RP.

2.1. DZIEDZICTWO KRZYŻACKIE

W roku 1283 Krzyżacy skończyli podbój ziem, na których rozlokowany jest Ełk. Rozwój osadnictwa był ściśle związany z lokacją zamku krzyżackiego. Wykopaliska archeologiczne nie potwierdzają obecności jaćwieskiego grodziska. Nie wiadomo również, czy Krzyżacy pierwotnie wybudowali na wyspie drewnianą strażnicę. Pierwsza wzmianka o miejscowości i zamku pojawia się w dokumentach związanych z umową pomiędzy księciem Witoldem a Wielkim Mistrzem Konradem Zöllner von Rotenstein z roku 1390. Decyzję o budowie zamku podjął komtur Bałgi Ulryk von Jungingen, a wzniesiono go pomiędzy 1398 a 1406. W 1422 roku zawarto pokój melneński kończący kolejną wojnę Polski i Litwy z Zakonem. Była to ostatnia wojna litewsko-krzyżacka.

27 maja 1425 roku wielki mistrz krzyżacki Paweł von Russdorf wystawił przywilej lokacyjny Ełku. Zasadźcą wsi na prawie chełmińskim i pierwszym sołtysem został Bartosch Bratumil. W 1435 roku Ełk otrzymał prawa miejskie, choć pierwsza lokacja nie powiodła się. Ełk musiał jeszcze poczekać, zanim został miastem. Względny spokój na granicach spowodował napływ osiedleńców z obszarów obecnego Mazowsza.

2.2. DZIEDZICTWO PRUS KSIĄŻĘCYCH

Rok 1525 kończy dzieje państwa krzyżackiego. Książę Albrecht Hohenzollern złożył hołd królowi Zygmuntowi Staremu, przekształcił państwo zakonu krzyżackiego w świeckie Prusy Książęce oraz sam przyjął i narzucił swoim poddanym wyznanie luterzańskie. W 1541 r. książę Hohenzollern przebywał w Ełku i obiecał mieszkańcom podniesienie rangi osady. Zgodnie z obietnicą w 1560 roku nadał mieszkańcom Ełku prawo do odbywania cotygodniowych, poniedziałkowych targów. W wydanym przywileju książęcym Ełk występował już jako „oppidum” czyli miasto.

Wiek XVI to rozwój Ełku jako kulturalnego centrum Mazur. Ten okres świetności Ełku był związany z działalnością Jana i Hieronima Maleckich oraz działalnością najpierw szkoły partykularnej a później książęcej. W owym czasie było to centrum polskojęzyczne, z uwagi na mazowieckie korzenie osadników.

Jedną z największych traum w dziejach miasta był najazd armii Rzeczypospolitej wspomaganą przez Tatarów krymskich w październiku 1656 roku. Po bitwie pod Prostkami wojska Hetmana Wincentego Gosiewskiego spustoszyły Mazury. Drewniane zabudowania Ełku spłonęły. Ocalał jedynie zamek ełcki. Wydarzenia te obrosły w legendy i wtopiły się w krajobraz kulturowy Mazur.

W 1699 r. Fryderyk Wilhelm poświadczył prawa miejskie Ełku. Ponieważ stosowny dokument spłonął elektor brandenburski Fryderyk III odnowił prawa miejskie w roku 1699.

2.3 DZIEDZICTWO PRUS WSCHODNICH

Na początku XVIII w. w Ełku mieszkali również Żydzi, którzy tworzyli stosunkowo niewielką, lecz widoczną grupę etniczną. Na pograniczu z Imperium Rosyjskim trudnili się głównie handlem i spedycją. Ich liczbę w roku 1878

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

szacowano na ok. 300. Później ich liczba spadła, co związane było z masowymi migracjami do USA pod koniec wieku XIX. Ełccy Żydzi posiadali swój cmentarz, synagogę i mykwę nad jeziorem. W drugiej połowie XIX w. Ełk był ważnym miejscem żydowskiego ruchu narodowego. W roku 1856 ełcki rabin Eli ezer Lippman Silbermann założył w mieście pismo „Ha-Maggid” (hebr. Kaznodzieja) - pierwszy na świecie tygodnik wydawany w języku hebrajskim. Należy nadmienić, że tygodnik ten powstał 2 lata przed narodzinami twórcy współczesnego języka hebrajskiego Eliezera Ben Jehudy urodzonego w Łużnikach na Litwie. Pismo to było przeznaczone dla ortodoksyjnych Żydów w Rosji a druk w Ełku umożliwił obejście carskich ograniczeń. Silbermann do współpracy w redagowaniu pisma zaprosił Davida Gordona, który kontynuował pracę po jego śmierci, propagując również idee ruchu syjonistycznego.

Wiek XIX to rozkwit nacjonalizmów i idei państwa narodowego, które nie były znane w monarchicznych czasach państw wieloetnicznych. Przez ponad trzy stulecia Mazury były krainą zamieszkiwaną przez Mazurów - ludzi mówiących archaicznym, polskim językiem, wyznających religię ewangelicką i lojalnych wobec panującej władzy. Od początku XIX w. na Mazurach nasila się nacisk germanizacyjny. W szczególności język niemiecki wkracza do mazurskich miast. W odpowiedzi pojawili się obrońcy prawa Mazurów do ojczystego języka tacy jak Tymoteusz Krieger i Gustaw Gizewiusz. Wilhelm Menzel wydawał miesięcznik *Przyjaciel Ludu Łecki*, a w 1896 roku, w Ełku powstaje Mazurska Partia Ludowa - pierwsza partia polityczna reprezentująca interesy chłopów mazurskich.

Prawdziwa rewolucja zaszła w Ełku w związku z ukończoną w 1868 roku budową kolei. W drugiej połowie XIX w. powstały nowe ulice, przy których stanęły nowe, pretendujące wręcz do wielkomięjskości gmachy użyteczności publicznej i kamienice. Z tego okresu pochodzi budynek poczty, park miejski, budynek dawnego sądu czy kompleks koszarowy. Ełk stawał się nowoczesnym miastem o czym świadczy budowa wodociągów, kanalizacji czy oświetlenia gazowego (1910).

W trakcie działań wojennych z lat 1914-1915 Ełk został poważnie zniszczony. Po zakończeniu wojny został stopniowo odbudowany, a nowa zabudowa zdradzała wielkomięjskie aspiracje miasta. Znaczna część stojących do dziś przedwojennych budynków to właśnie efekt powojennej odbudowy.

W lipcu 1920 roku odbył się plebiscyt mający zdecydować o przynależności państwowej Mazur. Mieszkańcy obszaru plebiscytowego wybrali Prusy Wschodnie. Wkrótce duch pruski został zastąpiony przez ducha narodowego socjalizmu, którego na Mazurach przyjęto szczególnie entuzjastycznie. Zwycięstwo Hitlera w Niemczech, a później II wojna światowa przyczyniły się do unicestwienia Prus Wschodnich i dramatu jego mieszkańców. Druga wojna światowa oznaczała kres Mazur w kształcie, w jakim rozwijały się przez kilkadziesiąt lat. Z szesnastu tysięcy mieszkańców miasta w 1939 roku w 1945 pozostał zaledwie tyśiąc.

2.4. DZIEDZICTWO POSTMIGRACYJNE (PRL, III RP)

Obecny Ełk, jak inne miasta na Ziemiach Północnych i Zachodnich, jest miastem postmigracyjnym. Jego kształt jest mieszanką konsekwencji brutalnej wojny, powojennego chaosu, socjalistycznej modernizacji oraz późniejszej transformacji ustrojowej.

6 kwietnia 1945 roku sowiecka komendantura przekazała władzę nad miastem kształtującym się władzom polskim. Nad gmachem starostwa powiatowego wywieszono biało-czerwoną flagę. Pierwszym polskim, powojennym starostą został Władysław Niksa, pierwszym burmistrzem Fryderyk Jeroma.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Na skutek powojennych migracji wyłoniła się „nowa” przestrzeń społeczna, którą tworzyli przede wszystkim Polacy przybywający z różnych części przedwojennej Polski. Według danych z 1950 r. ludność napływowa stanowiła 93,3% elckiej społeczności (Sakson, 1998). Przeważająca część migrantów pochodziła ze środowisk wiejskich lub małomiasteczkowych. Dane z roku 1950 pokazują, że w Elku mieszkało 6,7% ludności autochtonicznej – Mazurów/Niemców. Z biegiem lat ubywało Mazurów, którzy w różnych latach wyjeżdżali do Republiki Federalnej Niemiec. Niektórzy młodszy asymilowali się z ludnością polską – zawierali związki małżeńskie, dobrowolnie lub przymusowo zmieniali imiona i religię.

Uruchomienie ważnego węzła kolejowego stało się głównym zadaniem pierwszych mieszkańców miasta. Pierwszymi polskimi mieszkańcami Elku byli więc kolejarze, którzy przybyli z Warszawy jeszcze wiosną 1945 r. Później przybywali inni pracownicy kolejowi ze wsi i miast (np. Suwałk, Grajewa). Kolejarze stworzyli społeczność zamieszkującą okolice stacji kolejowej. W początkowym okresie byli ważną grupą społeczną współorganizującą życie całej społeczności.

Niemniej ważną grupą dla powojennego funkcjonowania miasta byli przybysze z byłych Kresów Wschodnich. W Elku zamieszkali przede wszystkim przybysze z Grodzieńszczyzny i Wileńszczyzny. Ich oddziaływanie było na tyle istotne, że w świadomości mieszkańców powstał trochę wyolbrzymiony obraz Elku jako miasta „repatriantów”. Narracja kresowa (wileńsko - grodzieńskie korzenie) jako ważny element tożsamości miasta i mieszkańców była na tyle silna, że głęboko zakorzeniła się w pamięci mieszkańców Elku. W rzeczywistości szacuje się, że w 1950 r. około ¼ (24,1%) elczan pochodziła z dawnych Kresów Wschodnich. Reszta przybywała z innych części Polski, a najwięcej z obszaru byłego województwa białostockiego (59,8%). Można przypuszczać, że przybysze z Kresów byli lepiej selekcjonowani pod względem wykształcenia i statusu społecznego od osadników z innych części Polski. Kresowiaczy przywieźli ze sobą specyficzny etos, wykorzystując go w edukacji, działalności kulturalnej i administracji. W zakresie kształtowania lokalnej świadomości i tożsamości był to kapitał symboliczny o wiele mocniejszy niż siła ludzkich mięśni wielu przybyszów z Podlasia, Ziemi Łomżyńskiej czy Suwalszczyzny. Elementem narracji kresowej jest np. odbywający się rokrocznie Jarmark Kaziuka (od ok. 1989 roku).

Dane z roku 1950 pokazują, że w Elku mieszkało 6,7% ludności autochtonicznej - Mazurów/Niemców.

Równie widoczną grupą zawodową w okresie powojennym było wojsko, które przejęło duży obszar centrum miasta, adoptując do swoich potrzeb wiele budynków, ostatecznie odgradzając

się od reszty zabudowań. Jednostka wojskowa „promieniowała” na całe otoczenie, wyznaczając rytmy dobowe elczan. Wojsko było też jednym z ważnych pracodawców w mieście. Dysponowało sporym mieniem (m. in. udostępniało scenę elckiego teatru), organizowało różnego rodzaju uroczystości i zabawy (np. imprezy sylwestrowe z wodzirejem), posiadało własne zasoby mieszkaniowe, które z czasem jeszcze powiększało.

Elk podnosił się ze zniszczeń wojennych, które dotknęły 1/3 zabudowy miasta. Zniszczenia były efektem działań Armii Czerwonej i powojennych szabrowników. Dzieci powojennego wyżu demograficznego bawiły się wśród ruin i zgliszcz, które latami straszyły w mieście. Prace rozbiórkowe i remontowe trwały długo, a pozyskiwana cegła często jechała na odbudowę Warszawy. Pierwszy nowy budynek stanął w Elku dopiero 10 lat po wojnie. W tym czasie miasto liczyło już 19 478 mieszkańców (przed wojną mieszkało tu 15 911). Do Elku przyjeżdżało wiele osób, aby się kształcić lub pracować.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

We wczesnym okresie Polski Ludowej większość uroczystości, spotkań i rozrywek miało charakter społeczny. Niezależnie czy dotyczyło to kultury „wyższej” czy bardziej „plebejskiej”. Był to okres bez telewizji, a radia słuchało się często wspólnie z uwagi na brak odbiorników.

Życie kulturalne po wojnie skupiało się wokół ełckiego teatru, który uruchomili przybysze z dawnych Kresów Wschodnich. Teatr był dumą miasta. Pierwsze przedstawienia miały miejsce już pod koniec 1945 r.; w październiku 1946 r. powstał Objazdowy Teatr Wojewódzki z siedzibą w Ełku. W 1947 r. Miejska Rada Narodowa podjęła uchwałę o finansowaniu teatru z miejskiej kasy; w sezonie 1947/48 wystawiono aż 19 premier (m.in. „Moralność pani Dulskiej”, „Krakowiaczy i górale”, „Chata za wsią”, „Ich czworo”). Teatr był oazą życia kulturalnego w Ełku, a sala widowiskowa była wypełniona po brzegi. Na scenie występowali aktorzy-amatorzy, jak również aktorzy zawodowi (m.in. Dola i Józef Czerniawscy, Bronisław Makarewicz,). Życie teatralne przygasło w roku 1950, na skutek wzmożonej stalinowskiej indoktrynacji i cenzury. Teatr stracił autonomię i źródła finansowanie; w 1951 r. przypisano go Klubowi Garnizonowemu, a w 1952 r. przyjął nazwę Teatru Żołnierza w Ełku i nadal wystawiał sztuki teatralne.

We wczesnym okresie Polski Ludowej większość uroczystości, spotkań i rozrywek miało charakter społeczny. Niezależnie czy dotyczyło to kultury „wyższej” czy bardziej „plebejskiej”. Był to okres bez telewizji, a radia słuchało się często wspólnie z uwagi na brak odbiorników.

Ważną rolę w życiu społecznym odgrywał amatorski sport. Pod koniec 1948 r. w Ełku działało aż osiem klubów sportowych. Wojskowy Klub Sportowy (WKS) „Mazur” oraz WKS „Artylerzysta” przy 54 pułku artylerii były pierwszymi klubami sportowymi w Ełku. Wiosną 1946 r. powstał Kolejowy

Klub Sportowy Ełk, z którego wyłonił się obecny MKS „Mazur” Ełk. W jednym z pierwszych meczów piłki nożnej, rozegranym 1 maja 1946 r. na późniejszym targowisku przy ul. Gdańskiej, złożony z kolejarzy KKS Ełk zmierzył się z drużyną 62. ełckiego pułku piechoty - WKS „Mazur” (WKS-KKS 9:2). Działalność MKS „Mazur” rozpoczęła się od piłki nożnej, choć we wczesnym okresie nie było podziałów na sekcje. Sportowcy uprawiali różne dyscypliny w tym m. in. kolarstwo, lekkoatletykę, boks. Wokół sportu tworzyła się specyficzna społeczność, a występy pierwotnie kolejowej, lokalnej drużyny (zmieniającej dwunastokrotnie nazwę) przez wiele lat elektryzowały dużą część ełczan.

W powojennym Ełku funkcjonowała szkoła muzyczna, w której uczono śpiewu i gry na licznych instrumentach. W szkole istniała orkiestra, przez którą przewinęło się wielu ełckich muzyków. Występowała ona w wielu polskich miastach. W drugiej połowie lat 50. powstał zespół taneczny przy świetlicy PSS. W lecie organizowano potańcówki nad jeziorem, gdzie istniały przystanie różnych grup zawodowych i instytucji (np. PTTK, kolejarzy, bankowców). Były to pomosty zbite z drewnianych desek, dlatego w pamięci ełczan przetrwały jako „dechy”. Nad jeziorem można było wypożyczyć łódki, kajaki, żagłówki, które cieszyły się sporym zainteresowaniem.

Tuż po wojnie klasy szkolne były bardzo liczne, a uczniowie często w różnym wieku. Szkoły podstawowe zmieniały swoje lokalizacje. Po drugiej wojnie światowej, w Ełku istniał dom dla sierot wojennych, który mieścił się w starym budynku przy ul. Kilińskiego (obecny „Tęczowy dom”). Dom ten prowadziły siostry Benedyktynki Misjonarki do momentu, gdy powstał Państwowy Dom Dziecka.

Mieszkańców miasta skupiało również życie religijne. Polska i katolicka społeczność spotykała się w dwóch ełckich kościołach. Od początku odbywały się procesje Bożego Ciała, a nauka w uruchomionych szkołach rozpoczynała się od pacierza. Można powiedzieć, że w jakimś stopniu była to tradycyjnie wiejska religijność oparta na

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

pobożności, szacunku a nawet posłuszeństwa wobec autorytetu osób duchownych. O ludowej pobożności świadczą również przydrożne kapliczki w Ełku i okolicach.

Z trudem uruchomiono pierwsze zakłady pracy, które wcześniej zostały ogłoszone przez Armię Czerwoną z maszyn i urządzeń. Ruszyła rzeźnia, zakład naprawy traktorów - załóżki późniejszych Zakładów Mięśnych i FSO ZEM. Najlepsze lata funkcjonowania tych przedsiębiorstw i dużych pracodawców przypadają na lata 70. XX w. W całym okresie PRL zakłady pracy były jednymi z głównych animatorów życia społeczno-kulturalnego.

Od początku ważnym miejscem spotkań ełczan był rynek. Tuż po wojnie ludzie sprzedawali towary stojąc przy ulicach. Później powstało miejskie targowisko w okolicach obecnej ul. Gdańskiej. Rynek odbywał się tam do momentu powstania w tym miejscu kotłowni spółdzielni mieszkaniowej. W późniejszym okresie targowisko przeniosło się w okolice ul. Kościuszki (obecny ul. Stary Rynek). Miejski rynek był głównym dostarczycielem podstawowych produktów spożywczych i przemysłowych, miejscem transakcji okolicznych gospodarzy, a także źródłem utrzymania wielu ełczan. W miarę wzrostu problemów z zaopatrzeniem znaczenie miejskiego targu rosło.

Do roku 1968 miasto pozostawało w swoich przedwojennych granicach. Dopiero budowa osiedli Kopernika-Centrum, a następnie Północ I spowodowały powiększenie granic terytorialnych. Następne budynki Spółdzielni Mieszkaniowej Świt z lat 70. i 80. wpłynęły na dalszą ekspansję na północ (os. Północ II i os. Koniczki). Na początku lat 80. spółdzielnia MSM zagospodarowała południe miasta: os. Kochanowskiego, os. Bogdanowicza, os. Jeziorna. Kolejni władarze Ełku przejawiali wielkomiejskie ambicje. Wyrazem tych dążeń jest kilka wieżowców. Pierwszy z nich, budynek Ełckiego Przedsiębiorstwa Budowlanego, stał się symbolem niespełnionych marzeń o województwie ełckim. Mimo istnienia w mieście osiedli domów jednorodzinnych, np. os. Pod Lasem, Szyba, Zatorze wielkie przedsięwzięcia budowlane z końca PRL spowodowały, że w pejzażu urbanistycznym ełckich osiedli dominuje zabudowa z wielkiej płyty. W ostatnim czasie stara się z nią konkurować nowa architektura deweloperska, która wita gości wjeżdżających do miasta od strony Białegostoku czy Olsztyna.

Źródła:

1. Achremczyk, *Ełk. Dzieje miasta*, Edytor Wers, 2012.
2. K. Bogusz, *Projekt ścieżki dydaktyczno-turystycznej po mieście Ełk* (rękopis dzięki uprzejmości autora).
3. A. Janicki, *Powstanie i rozwój organizacyjny Miejskiego Klubu Sportowego „MAZUR” Ełk w latach 1946 – 2011*, rękopis dostępny w Bibliotece Publicznej w Ełku.
4. A. Sakson, *Stosunki narodowościowe na Warmii i Mazurach 1945-1997*, Instytut Zachodni, Poznań 1998.
5. M. Olszewski, R. Żytnienc, *Spacerownik po mieście niezwykłym*, Muzeum Historyczne w Ełku, Ełk 2012.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

3. DIAGNOZA STANU KULTURY W EŁKU

3.1. ZMIANA MYŚLENIA O INSTYTUCJI KULTURY, CZYLI „SZTUKA SPOŁĘCZNIE STOSOWANA”

Czy Ełk jest miejscem, w którym kultura „napędza” rozwój miasta, tworzy jego tożsamość, przyciąga przybyszów i zatrzymuje młodzież przed emigracją? Czy Ełk jest miastem, które kojarzy się z szeroko rozumianą kulturą? Odpowiedzieć na te pytania jest bardzo trudno, ponieważ opinie na ten temat okazały się bardzo zróżnicowane.

To, że w Ełku istnieje tzw. „życie kulturalne”, nie ulega wątpliwości. Można wymienić co najmniej kilkanaście cyklicznych wydarzeń organizowanych w mieście, które swoim zasięgiem wykraczają nie tylko poza samo miasto czy powiat, ale znane są w kraju, a nawet za granicą. Festyn z okazji Dnia Dziecka, Mazurskie Lato Kabaretowe „Mulatka”, Festiwal Sztuk Pirotechnicznych „Ełk, Ogień & Woda”, Festiwal Folkloru „Tęcza”, Kino Pod Gwiazdami czy Festiwal Tańca Współczesnego „Impresje”, to tylko niektóre z nich. Są to wydarzenia gromadzące bardzo szeroką publiczność i niewątpliwie są one wizytówką miasta.

Na rolę kultury w Ełku proponujemy jednak spojrzeć nieco szerzej. Wymienione wyżej imprezy niewątpliwie dostarczają mieszkańcom i turystom rozrywki, a miastu sławy i splendoru. Niestety, choć organizowane corocznie, gromadzą one publiczność jednorazowo i poza doraźną rozrywką nie angażują mieszkańców, którzy są wyłącznie odbiorcami kierowanych do nich treści. Uczestnicy tych imprez są klientami, którym dostarcza się „igrzysk”.

Ideą projektu „Dom Kultury +” jest zaangażowanie mieszkańców tak, aby byli oni współautorami kultury w miejscu ich zamieszkania. Dom Kultury, pełniący w życiu Ełku bardzo istotną rolę, ma w zamyśle pełnić funkcję instytucji otwartej zarówno w sensie materialnym (możliwość korzystania z infrastruktury i pomieszczeń), jak w sensie społecznym – jako swoistej platformy realizacji pomysłów mieszkańców miasta, grup formalnych i nieformalnych i innych podmiotów kulturalnych i obywatelskich.

Ideą projektu „Dom Kultury +” jest zaangażowanie mieszkańców tak, aby byli oni współautorami kultury w miejscu ich zamieszkania. Dom Kultury, pełniący w życiu Ełku bardzo istotną rolę, ma w zamyśle pełnić funkcję instytucji otwartej zarówno w sensie materialnym (...) jak w sensie społecznym – jako swoistej platformy realizacji pomysłów mieszkańców miasta, grup formalnych i nieformalnych i innych podmiotów kulturalnych i obywatelskich.

Z jednej strony, **zarówno przez mieszkańców oraz liderów, jak i przyjezdnych, Ełk postrzegany jest jako miejsce, w którym „dużo się dzieje”**. Miasto promuje się poprzez kulturę, co można zauważyć, odwiedzając nawet miast oddalone od Ełku o setki kilometrów. Niektórzy z uczestników naszych dyskusji stwierdzili wręcz, że – szczególnie w sezonie wakacyjnym – imprez kulturalnych jest wręcz „za dużo”. Z drugiej jednak strony daje się zauważyć niezadowolenie wielu środowisk związanych z bardziej niszowymi obszarami działania, takimi jak np. kultura alternatywna, grup pozostających na obrzeżach „głównego nurtu” życia

społecznego w Ełku, młodzieży, ale także emerytów i rencistów. W ich przekonaniu, **miasto nie zawsze spełnia potrzeby i aspiracje na obszarze kultury**.

Proponujemy tutaj podejście do kultury w Ełku, które uwzględnia potrzeby wszystkich grup społecznych i wykracza poza komercyjne, masowe rozumienie tej dziedziny życia. W ramach naszych dyskusji postanowiliśmy zdiagnozować potencjał „sztuki społecznie stosowanej” w Ełku i jego mieszkańcach.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

3.2. PRZESTRZEŃ

Przestrzeń publiczna – jej dostępność, przyjazność, a także stosunek mieszkańców miasta do jego ulic, skwerów, bram, podwórek, placów i parków – jest kluczowym aspektem tworzenia postaw obywatelskich i tożsamości lokalnej. Jest to szczególnie ważne tam, gdzie zaszczości historyczne pozbawiły, a wręcz wyjąłowały te miejsca z ludzkiego zaangażowania. Często zaniedbane, przestały być one miejsca spotkań, a stały „ziemią niczyją”, często zdewastowaną i przyciągającą drobną przestępczość.

Z naszych rozmów wynika, że problem ten w szczególnym stopniu dotyczy Ełku. Jego wyjątkowa i skomplikowana historia pozostawiła obecnym mieszkańcom spuściznę w postaci wielu miejsc obdarzonych ogromnym potencjałem, który wręcz domaga się wykorzystania.

Dlaczego, mimo ogromnej wartości wielu miejsc na mapie miasta, przez cały czas wiele z nich świeci pustką, straszy i z roku na rok ulega coraz większej dewastacji? Przyczyna nie tkwi wyłącznie w skomplikowanych uwarunkowaniach prawnych, czy też w braku pieniędzy na renowację wielu z tych „skarbów” miasta. **Z diagnozy wynika, że w wielu przypadkach bariery wynikają bądź to z braku wiary w to, że przestrzeń publiczna da się „oswoić”, bądź też z poczucia niewystarczającego wsparcia dla oddolnych inicjatyw ze strony samorządu, ale też instytucji pozarządowych, które niekiedy tracą łączność z potrzebami „zwykłych mieszkańców”.** Problem odpowiedniego „usieciowienia” i wspierania współpracy różnych grup i instytucji powróci jeszcze w dalszej części tej diagnozy.

Główną ulicą miasta jest ul. Wojska Polskiego, która stanowiła niegdyś główną linię zabudowy. Z pewnymi wyjątkami centralna magistrała miasta nie stanowi obszaru życia kulturalnego miasta. Funkcje te pełniła niegdyś z uwagi na ulokowany tam rynek. Ul. Wojska Polskiego stanowi obecnie centrum aktywności ekonomicznej, choć w ograniczonym zakresie z uwagi na zabudowę z lat 60. XX w. Poważnymi wyjątkami są oczywiście Ełckie Centrum Kultury i wieża ciśnień. W wieży ciśnień znajduje się prywatne muzeum, udostępnione przez Stowarzyszenie Mniejszości Niemieckiej „Mazury”. Plac Jana Pawła II zostaje sporadycznie „kulturalnie” uaktywniony (np. obchody Dnia Dziecka). Jego ograniczone wykorzystanie do celów kulturalnych może wynikać z religijnego charakteru miejsca. Podobnie jest z ulokowanym w centrum miasta - Kościołem Najświętszego Serca Pana Jezusa, który służy prawie wyłącznie celom kultu religijnego (wyjątkiem są koncerty organowe). „Duży kościół” mógłby z powodzeniem służyć celom wystaw czasowych, a także w sezonie letnim mógłby stanowić punkt widokowy miasta.

Miejsca „z potencjałem”

- ✓ Działyki zażytkowych bram, podwórek i zaniedbanych ścian w kamienicach położonych w śródmieściu
- ✓ Park Solidarności
- ✓ Kamienica przy ul. J. i H. Małeckich 3
- ✓ Ełcka Kolej Wąskotorowa,
- ✓ Schrony z okresu II wojny światowej przy dworcu,
- ✓ Kościół Ewangelicko- Metodystyczny (Parafia Miłości Bożej)
- ✓ Wieża ciśnień
- ✓ Zamek Krzyżacki
- ✓ Promenada wzdłuż Jeziora Ełckiego
- ✓ Karczma „Stary Spichlerz”
- ✓ kompleks pokoszarowy

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Mimo posiadania przez Elk ogromnego „skarbu”, jakim jest malowniczo położone jezioro, okalające miasto od zachodu, zdaniem osób, z którymi rozmawialiśmy, potencjał ten nie jest do końca wykorzystany. Choć wokół promenady odbywa się wiele wydarzeń kulturalnych i co rusz powstają tam nowe kawiarnie, restauracje, puby, to jest to – zdaniem lokalnych liderów – przez cały czas za mało. Ulice Pułaskiego i Nadjeziorna są w stanie przejąć szereg inicjatyw kulturalnych miasta (np. kino pod gwiazdami, koncerty, wystawy, happeningi, performance). Osoby, z którymi rozmawialiśmy, przypominały czasy przedwojenne, kiedy – ich zdaniem – promenade wzdłuż jeziora tętniła życiem zdecydowanie bardziej intensywnie, niż dzisiaj. Z przeprowadzonych rozmów z młodzieżą wynika, że w Elku brakuje miejsca, które służyłoby jako punkt zborny miasta. Chodzi o rozpoznawalne miejsce, w którym można byłoby się umówić i spotkać. Wielu wolontariuszy wskazywało, że takim punktem jest Elckie Centrum Kultury, choć można pokusić się o stworzenie przestrzeni bardziej „otwartej”.

Elckie alternatywne życie kulturalne coraz wyraźniej uwidacznia się w kamienicy przy ul. J. H. Małeckich 3, która stanowi siedzibę organizacji pozarządowych i udany projekt rewitalizacji miejskiej przestrzeni. Wiele cennych inicjatyw oddolnych rodzi się obecnie w tej kamienicy. Sąsiedztwo miejskiego parku powoduje, że zmodernizowany Park Solidarności staje się coraz częściej wykorzystywany do celów kulturalnych (wystaw, imprez, happeningów). Jego podstawowymi zaletami jest centralne ulokowanie i zabytkowy charakter, a podstawową wadą - wielkość. Niestety Elk w wieku XXI posiada park zaplanowany w drugiej połowie XIX w. Z racji tych ograniczeń nie jest w stanie wypełnić funkcji przypisywanych współczesnym, miejskim parkom (miejsca piknikowania, grillowania, uprawiania sportów, zabaw dla dzieci, koncertów itp.). Parki miejskie są miejscami, w których spędza się czas wolny i uczestniczy w kulturze.

Życie kulturalne tętni głównie w centrum miasta, a osiedla stanowią w dużej mierze miejsca „do spania”. W świat kultury dzieci i młodzież wprowadzane są przede wszystkim przez szkoły, które traktowane są raczej jako instytucje narzucające „coś” a nie inspirujące „do czegoś”. Zasięg działań osiedlowych instytucji kulturalnych jest bardzo mocno ograniczony. Wybijają się pod tym względem przy parafialne Oratorium im. Św. Jana Bosko na osiedlu Baranki, które prowadzi szeroką działalność również kulturalną.

Przykłady wskazywane przez uczestników naszych dyskusji pokazują, że rewitalizacja wielu miejsc na mapie Elku jest możliwa, przy odpowiednim zaangażowaniu i determinacji osób pragnących podjąć takie działania. Podawano szereg przykładów takich działań, nie sposób jednak oprzeć się wrażeniu, że jest to obszar przez cały czas nie do końca wykorzystany. Najmłodszy uczestnicy naszych debat (uczniowie gimnazjów i liceów), bez wahania wskazywali na konkretne miejsca, w których można by zorganizować ciekawe przedsięwzięcia kulturalne, angażujące mieszkańców podwórka, okolicznego skweru lub fragmentu ulicy. Nie były to pomysły, które wymagałyby ogromnych środków finansowych, a które bez wątplenia budowałyby postawy wspólnotowe.

Przeszłość z teraźniejszością - przykład

W Elku brakuje miejsca spotkań młodych ludzi, które mogłoby integrować młodzież i stanowić punkt zborny miasta. Miejsce takie mogłoby powstać na elckiej promenadzie. Można to połączyć z mało wykorzystaną w mieście powieścią S. Lenza „Muzeum ziemi ojczystej”, którego pierwowzorem był dawny Elk. Przykładowo mógłby powstać zaprojektowany przez młodzież „Skwer Marzyciela”, który odnosiłby się do surrealistycznej i niezwykle barwnej postaci Jana Rogalla z „Muzeum Ziemi Ojczystej”. Alchemik J. Rogalla symbolizuje odwieczne marzenia człowieka o świecie bez chorób i przymusu. W ten sposób uniwersalną moc wyobraźni można połączyć z upamiętnieniem przeszłości pogranicza i funkcjonalnością współczesności.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Jednym z najciekawszych pomysłów było zorganizowanie „świąt ulicy” w formie sąsiedzkiej biesiady połączonej z elementami przywołującymi historię określonego fragmentu miasta (dawni mieszkańcy, genealogia nazwy ulicy, historyczne instytucje, firmy, fabryki, itp.).

3.3. LUDZIE

Miasto to przede wszystkim ludzie. W ramach Diagnozy interesowało nas, jakie jest zaangażowanie mieszkańców Elku w wydarzenia kulturalne i czy pod tym względem różni się on od podobnych jemu miejscowości.

Jedną z najważniejszych cech miast takich jak Elk, jest deficyt przedstawicieli pokolenia 20- i 30- latków, którzy w ostatnich latach coraz częściej wybierają studia i pracę w większych ośrodkach. Brak ten jest tym dotkliwszy, że to właśnie ta grupa społeczna jest zazwyczaj najbardziej aktywna, najbardziej kreatywna, najbardziej chętna do podejmowania nowych wyzwań. Osoby te – częściej niż inni – spędzają dużo czasu w przestrzeni publicznej i w związku z tym mają większą potrzebę wpływu na jej kształt. **Elk, podobnie jak wiele innych miast województwa warmińsko-mazurskiego, ale również innych województw wschodniej Polski, boryka się**

Jak się okazuje, osoby w wieku emerytalnym dysponują nie tylko dużą ilością wolnego czasu, ale również ogromnym kapitałem wiedzy oraz pomysłów. (...) Najstarsi mieszkańcy miasta są jedynymi świadkami i uczestnikami kształtowania się „nowego Elku” i w ten sposób stanowią ogromną skarbnicę wiedzy niezbędnej do kształtowania tożsamości lokalnej nowych pokoleń elczan.

z problemem emigracji zdolnej i kreatywnej młodzieży, szczególnie w momencie ukończenia edukacji na poziomie szkoły średniej.

Rozmowy z przedstawicielami różnych elckich środowisk potwierdziły tę dość oczywistą konstatację. W wydarzeniach kulturalnych o masowym charakterze biorą najczęściej udział rodziny z dziećmi oraz

młodzież gimnazjalna lub licealna. Przedstawiciele organizacji samorządowych, z którymi rozmawialiśmy, narzekali jednocześnie na **brak środowisk, które mogłyby realizować działania o bardziej niszowym, niekomercyjnym charakterze**. Mieli tu oni na myśli oczywiście przede wszystkim środowiska studenckie i akademickie, które w Elku są praktycznie niewidoczne. Ich relatywnie niski wpływ na życie kulturalne Elku starają się zrekompensować bardzo aktywni pod tym względem, acz nieliczni, liderzy stowarzyszeń, fundacji i grup nieformalnych.

W trakcie rozmów kilka razy pojawiła się interesująca uwaga o **niskim zaangażowaniu lokalnej inteligencji (np. nauczycieli) w oddolne, spontaniczne inicjatywy obywatelskie, kulturalne i oświatowe**. Jest to szczególnie istotne i niepokojące w przypadku osób pracujących na co dzień z dziećmi i młodzieżą.

Chwalebny i godny odnotowania, lecz niestety – wyjątkiem – jest działalność Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Zofii Nasierowskiej w Elku, która realizuje nowoczesną misję biblioteki zajmującej się nie tylko wypożyczaniem książek, ale biblioteki jako miejsca spotkań, realizacji samodzielnych pomysłów, wykraczającej daleko poza stereotypowe myślenie o tego typu miejscach.

Szczególnym problemem Elku, w wymiarze nie tylko kulturalnym czy obywatelskim, ale również ekonomicznym, są mieszkańcy miasta pogrążeni w ubóstwie, wynikającym ze strukturalnego bezrobocia utrzymującego się na tym terenie już od wielu lat. Z bezrobociem i – co za tym idzie – ubóstwem – idzie w parze szereg niepokojących zjawisk, takich jak dziedziczenie biedy, drobna przestępczość oraz wykluczenie zawodowe oraz społeczne.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Przykłady wielu państw pokazują, że jednym ze sposobów, które mogą łagodzić negatywne skutki tych zjawisk, jest praca – szczególnie z dziećmi i młodzieżą pochodzącą z tych środowisk – w ramach „street-workingu” poprzez animację twórczych działań, również artystycznych, w naturalnym otoczeniu tych osób (na ulicy, podwórku), ale również poprzez wyciąganie tych osób z toksycznego środowiska.

(...) kulturą zajmują się tylko ci, którzy poza swoimi indywidualnymi zdolnościami artystycznymi lub społecznymi, potrafią poruszać się w gąszczu przepisów, rozporządzeń i ustaw. Warto jednakowoż mieć na względzie osoby, które posiadają potencjał kulturalny czy obywatelski, i szukać sposobów włączenia tych osób w życie społeczne Elku.

Grupą społeczną szczególnie ciekawą, a – jak wynika z diagnozy – często pomijaną w myśleniu i mówieniu o kulturze w Elku, są seniorzy. Jak się okazuje, osoby w wieku emerytalnym dysponują nie tylko dużą ilością wolnego czasu, ale również ogromnym kapitałem wiedzy oraz pomysłów. Należy pamiętać, że Elk jest miastem postmigracyjnym¹. **Najstarsi mieszkańcy**

miasta są jedynymi świadkami i uczestnikami kształtowania się „nowego Elku” i w ten sposób stanowią ogromną skarbnicę wiedzy niezbędnej do kształtowania tożsamości lokalnej nowych pokoleń elczan.

Grupa elckich seniorów zdecydowanie wymaga aktywizacji. Powodów, dla których tak się dzieje, jest wiele. Na pewno jednym z najważniejszych jest funkcjonujący w naszym społeczeństwie mechanizm „wypychania” osób starszych poza obręb aktywnego życia społecznego. Wynika to z wielu, najczęściej niewiele mających wspólnego z rzeczywistością, stereotypów.

Z naszych spotkań z przedstawicielami środowisk seniorskich wynika, że są oni świetnymi znawcami Elku i jego historii. Ponadto, niezwykle mocno angażują się w różnorakie przedsięwzięcia, nie oczekując z racji tego jakichkolwiek profitów, poza satysfakcją i przyjemnością przebywania z innymi. Ich potencjał powinien być bez dwóch zdań twórczo wykorzystany.

Jest jeszcze jedna grupa społeczna, o której nie wspomnieliśmy. Elk, podobnie jak praktycznie każde inne miejsce w Polsce, boryka się z niskim poziomem zaangażowania obywatelskiego w dobrowolne inicjatywy. Nieuczestniczenie w wyborach, niski współczynnik uczestnictwa w organizacjach pozarządowych, brak zainteresowania sferą publiczną, to tylko niektóre przejawy tego zjawiska.

Nasi rozmówcy zwracali niejednokrotnie uwagę na to, że **poza osobami zaangażowanymi, zrzeszonymi w różnych formalnych grupach, fundacjach i stowarzyszeniach, jest w Elku wiele osób, których wiedza, zdolności, pomysłowość i kreatywność zdecydowanie predestynują je do realizacji różnorodnych społecznych inicjatyw. Niestety, ich zapal bywa bezlitośnie tłumiony przez biurokratyczne i inne formalne bariery, które trzeba przekroczyć, aby do realizacji projektów kulturalnych pozyskać publiczne pieniądze.**

W rezultacie, kulturą zajmują się tylko ci, którzy poza swoimi indywidualnymi zdolnościami artystycznymi lub społecznymi, potrafią poruszać się w gąszczu przepisów, rozporządzeń i ustaw. Warto jednakowoż mieć na względzie osoby, które posiadają potencjał kulturalny czy obywatelski, i szukać sposobów włączenia tych osób w życie społeczne Elku.

¹ Więcej na ten temat w części 2 „Krótki rys historyczny”

3.4. BARIERY

Wskazywane powyżej problemy związane bądź to z niewystarczającym wykorzystaniem atrakcyjnych przestrzeni miejskich, bądź też z nie do końca wykorzystanym potencjałem tkwiącym w jego mieszkańcach, wymagają uzupełnienia o szereg innych przyczyn domagających się interwencji.

Osoby i grupy zniechęcone problemami z instytucjonalnym wsparciem opuszczają miasto albo rezygnują ze swoich – nierzadko wartościowych – pomysłów. Ci natomiast, którzy chcą działać, idą na kompromisy (w mniejszym lub większym stopniu).

Podobnie jak w wielu innych miastach Polski, również w Elku poważną barierą jest ograniczona pula publicznych pieniędzy² i niewielki udział finansowy prywatnych sponsorów (firm, mecenasów, donatorów) w życiu kulturalnym miasta. Niestety, potencjał ekonomiczny Elku nie pozwala na większą partycypację sektora prywatnego. Pozytywnym aspektem jest rozwój niszowych imprez kulturalnych organizowanych w celach komercyjnych, które wskazują na rosnące zapotrzebowanie imprezami skierowanymi do szczególnych grup odbiorców. Coraz więcej lokali organizuje własne koncerty (np. Jazz Club Papaja, Karczma „Stary Spichlerz”, Pub „Żądło”).

Problem braku środków finansowych na kulturalną działalność w miejscach takich, jak Elk jest – jak już wspomniano – barierą strukturalną, powszechną w skali całego kraju. W ramach diagnozy poszukiwaliśmy barier innego rodzaju, bowiem – jak się często okazuje – kłopoty z finansowaniem kultury są tylko jednym z czynników utrudniającym różnorakie działania.

Bez wątpienia największą barierą pozafinansową, jaką udało się nam zidentyfikować w ramach diagnozy, jest **stabe usieciwienie ludzi i instytucji zajmujących się kulturą w Elku**. Przejawia się ono niedostatecznym skoordynowaniem działań, brakiem wymiany informacji o posiadanych zasobach i infrastrukturalnych, ale również – o czym już wspomniano – nie do końca wykorzystanym potencjale ludzkich zdolności i motywacji do działania. Z uzyskanych w ramach pracy nad diagnozą informacji wynika, że większą od niedostatku środków finansowych barierą rozwoju kultury jest nieefektywna dystrybucja dostępnych funduszy. Niejednokrotnie powtarzającą się opinią jest poczucie chaosu informacyjnego („każdy działa na własną rękę”), a także niedostatecznego wykorzystania infrastruktury publicznych instytucji kulturalnych, takich jak Elckie Centrum Kultury. Równocześnie, nasi rozmówcy

podkreślali duży potencjał jednostek, który nie może jednak przekształcić się w działania korzystne dla wspólnoty elczan.

Z uzyskanych w ramach pracy nad diagnozą informacji wynika, że większą od niedostatku środków finansowych barierą rozwoju kultury jest nieefektywna dystrybucja dostępnych funduszy.

Wraz z zasygnalizowanym wyżej problemem słabego usieciwienia, idzie w parze „bariera wejścia”, polegająca na trudnościach we współpracy między często niesformalizowanymi grupami, związanymi ze środowiskami artystycznymi, alternatywnymi, niszowymi, a przestrzenią instytucji, funkcjonującymi w oparciu o sformalizowane reguły działania i podejmowania decyzji. Dla wielu środowisk samo podjęcie próby „przebicia

się” przez biurokrację tych instytucji, stanowi barierę nie do przejścia. Oczywiście, w wielu przypadkach owe obawy nie są do końca ugruntowane w faktach, stanowiąc jedynie wyraz stereotypowych i nieaktualnych przekonań o tym, jak funkcjonują urzędy i instytucje. **Dlatego też aktywizacja środowisk, dla których obawa przed instytucjami jest barierą uniemożliwiającą działanie, powinna odbywać się nie tylko poprzez upraszczanie procedur i minimalizowanie biurokracji, ale również poprzez odpowiednią politykę wizerunkową.** Dom kultury powinien być

² Struktura wydatków samorządu miejskiego na kulturę w przekroju czasowym znajduje się w podrozdziale 4.6.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

miejszem otwartym – to znaczy takim, który ułatwia realizowanie pasji i planów mieszkańców miasta, nie zaś utrudnia.

Opisywane wyżej zjawisko pojawiało się za każdym razem, gdy – przygotowując diagnozę – rozmawiano na temat roli Elckiego Centrum Kultury w życiu miasta. Mimo, iż prowadzona od dłuższego czasu polityka wizerunkowa tej instytucji zmierza w kierunku otwartości i nowoczesności, przez cały czas wiele osób dostrzega szereg problemów, niekiedy wręcz zarzucając jej utrudnianie rozwoju lokalnych talentów.

Opisana wyżej sytuacja prowadzi do szeregu niepokojących konsekwencji, z których najgroźniejszą jest – wskazywane przez naszych rozmówców – zanikanie nieformalnych inicjatyw niszowych. W konsekwencji zaprzestają oni działalności wynikającej z ich zainteresowań, pasji, artystycznych wizji lub obywatelskiego zaangażowania, a przyjmują logikę działania opartą na poszukiwaniu grantów i dopasowywaniu się w swych projektach do wymogów konkursowych.

Kultura jest przez cały czas – również w Elku – postrzegana w kategoriach „wysoka”-„niska”. To kolejna bariera podtrzymująca stereotypowe postrzeganie instytucji kulturalnych w mieście. Dodatkowo problemów nastręcza fakt, iż mieszkańcy Elku rzadko widzą kulturę nie tylko jako wyraz indywidualnych pomysłów czy wizji autora, ale jako narzędzie budowania wspólnot lokalnych, integracji lub reintegracji grup pozostających „na marginesie”, osvajania najbliższego otoczenia, czy wreszcie – tworzenia podwalin nowoczesnego społeczeństwa obywatelskiego. Niski poziom zaufania społecznego, niewielka liczba obdarzonych charyzmą liderów, nawyki mentalne odziedziczone po „przeszłym systemie” – wszystko to sprawia, że bariery mentalne okazują się być trudniejsze do pokonania niż te – na przykład – finansowe.

3.5. SZANSE

Kultura - animowana w odpowiedni sposób - jest w stanie odbudować nadwątlony lub zniszczony kapitał ludzki, społeczny czy obywatelski. Szansą dla Elku jest w tym zakresie kreowanie wspólnot lokalnych na najniższym poziomie: kontaktów sąsiedzkich, w obrębie jednego podwórka, bloku lub ulicy. W społeczeństwach określanych mianem postnowoczesnych, kluczową rolę odgrywają – z jednej strony – makro-wspólnoty, z drugiej zaś, mikro-wspólnoty, skupione na małej przestrzeni i związane wspólnymi, codziennymi problemami. Tym, co przekształca zwykłą zbiorowość we wspólnotę, są wspólne problemy, sprawy, a przede wszystkim działania (akcje), realizujące interesy tych mikro-wspólnot. **Tworzenie osiedlowych wspólnot może odbywać się w połączeniu z działaniami kulturalnymi, historycznymi, obywatelskimi. Przykładem takiej aktywności mogą być wspomniane w podrozdziale 3.2 „dni ulicy”.**

Szansą dla Elku jest w tym zakresie kreowanie wspólnot lokalnych na najniższym poziomie: kontaktów sąsiedzkich, w obrębie jednego podwórka, bloku lub ulicy.

Kolejną szansą na rozwój kultury w Elku wydaje się uruchomienie wzajemnego współoddziaływania sfery kultury ze sferą szeroko rozumianego społeczeństwa obywatelskiego. **Mieszkańcy miasta, tworząc wspólnie różne formy aktywności kulturalnej, jednocześnie budują wspólnotę. Budzi to zaangażowanie obywateli we wspólne sprawy, co w naturalny sposób, choć nie od razu, przeradza się w inne formy aktywności (uczestniczenie w stowarzyszeniach, działalność publiczna i samorządowa).**

Nie należy oczekiwać, że Elk w najbliższym czasie może stać się gospodarzem imprez kulturalnych o masowym, ogólnopolskim lub europejskim charakterze. Nie pozwala na to zarówno infrastruktura, jak i położenie geograficzne

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

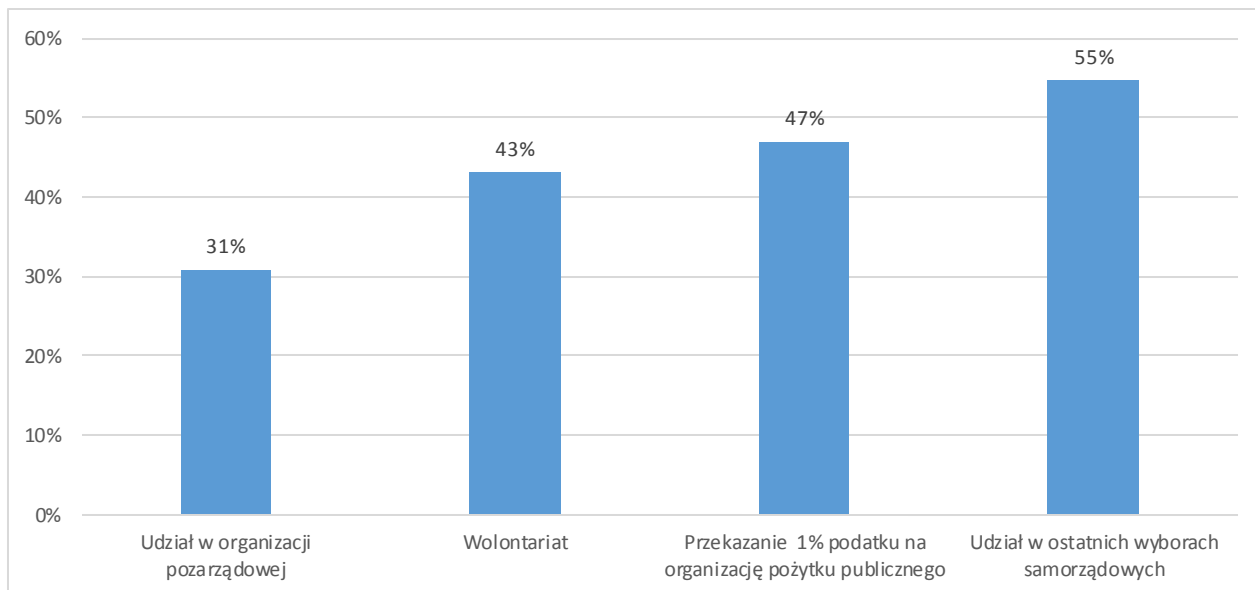
oraz możliwości finansowe miasta. **Niewątpliwą szansą dla miasta byłoby natomiast wspieranie inicjatyw o charakterze niszowym, skierowanych do ograniczonego, lecz zaangażowanego grona odbiorców i uczestników takich działań** (przykładem elckiego i niszowego potencjału może być kolej wąskotorowa, która w kraju i za granicą ma spore grono entuzjastów).

3.6. OPINIA MIESZKAŃCÓW

Diagnoza stanu kultury w Elku byłaby niepełna, gdyby pominąć w niej opinie samych mieszkańców miasta. Badanie, które w związku z tym przeprowadzono, miało charakter uzupełniający w stosunku do zasadniczej części analizy. Warto jednak zamieścić tu zestawienie odpowiedzi w anonimowej ankiecie zamieszczonej na stronie internetowej Elckiego Centrum Kultury. Wypełniło ją 231 mieszkańców Elku lub okolic – uczestników życia kulturalnego miasta³. Kobiety stanowiły 66% badanych osób, a mężczyźni – 34%. Większość osób, która wypełniła ankietę bądź to pracuje na stałe (42%), bądź studiuje/uczy się (41%), choć znalazły się też osoby pracujące dorywczo (8%), bezrobotne (4%). Inne grupy zawodowe stanowiły mniejszą część badanych.

Prawie połowa badanych (40%) ma wykształcenie wyższe. Zdecydowanie mniejsza grupa (15%) podała wykształcenie niepełne średnie, 10% - niepełne wyższe, 12% - średnie ogólne. Pozostałe kategorie wskazało w sumie 22% badanych. Reprezentowali oni różne grupy wiekowe, ale przeważały osoby młode. Średni wiek uczestników badania wyniósł 27 lat.

Aktywność obywatelska osób, które wzięły udział w badaniu, jest zdecydowanie wyższa, niż ogólnopolska średnia. Prawie 1/3 działa w organizacji pozarządowej, a niespełna połowa (43%) jest lub była wolontariuszami. 47% badanych przekazało 1% podatku na organizację pożytku publicznego, a ponad połowa (55%) brała udział w ostatnich wyborach samorządowych.

Rysunek 1. Aktywność obywatelska badanych

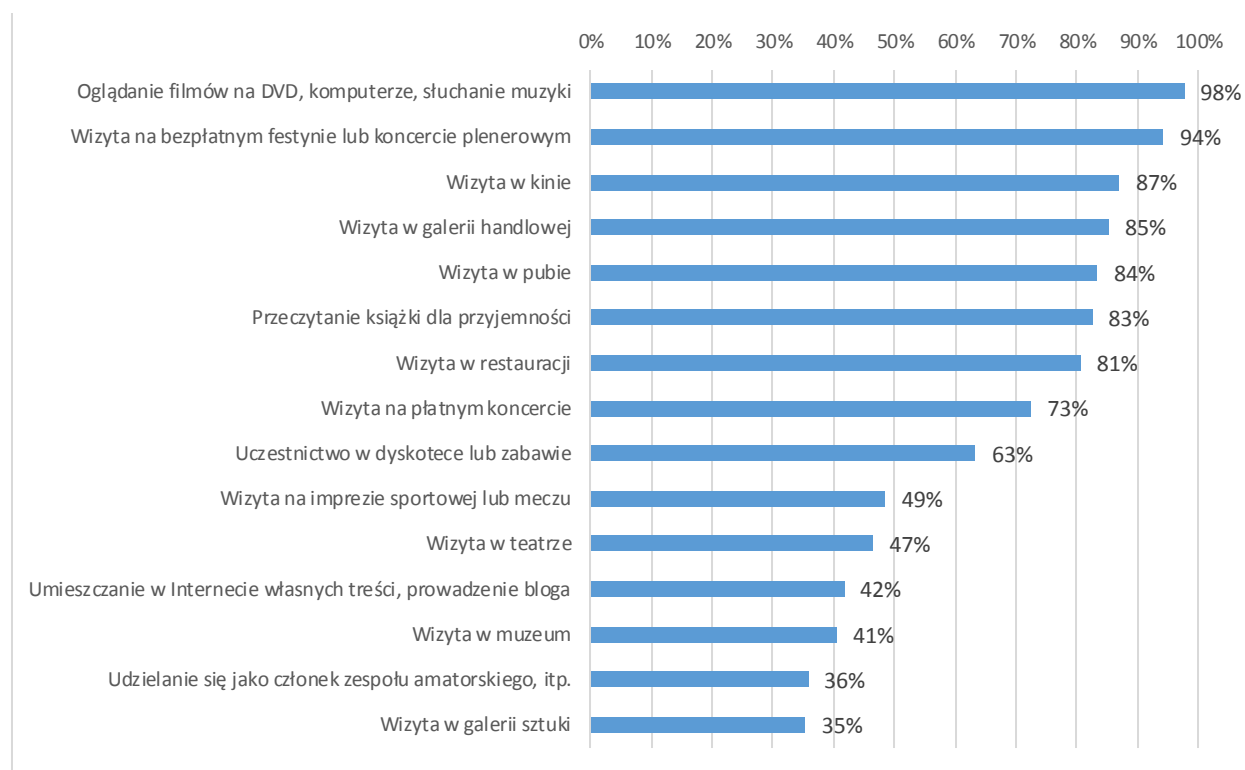
³ Badana próba nie stanowi próby reprezentatywnej statystycznie.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

3.6.1. UCZESTNICTWO W ŻYCIU (KULTURALNYM) EŁKU

Uczestnictwo badanych osób w życiu miasta, również tym kulturalnym, jest zróżnicowane. Masowe imprezy i konsumenckie formy aktywności cieszą się zdecydowanie wyższą popularnością, od aktywności związanych bezpośrednio z kulturą. Prawie wszyscy badani uczestniczyli w ciągu ostatniego roku w bezpłatnym festynie, odwiedzili kino, galerię handlową, pub lub restaurację. Równocześnie, mniej niż połowa była w galerii sztuki, muzeum lub w teatrze. Zdecydowanie rzadziej od pozostałych aktywności badani wskazywali na działania wymagające własnej inwencji, takie jak prowadzenie bloga, udział w amatorskim zespole itp.

Rysunek 2. Uczestnictwo badanych ełczan w życiu miasta.

Okazuje się (...), że to czynnik społeczny jest najważniejszą motywacją do uczestniczenia w kulturze. To istotna obserwacja w kontekście uwag o roli kształtowania postaw obywatelskich za pomocą kultury. Widać, że respondenci traktują wydarzenia kulturalne jako pretekst do spotkania i wspólnego działania.

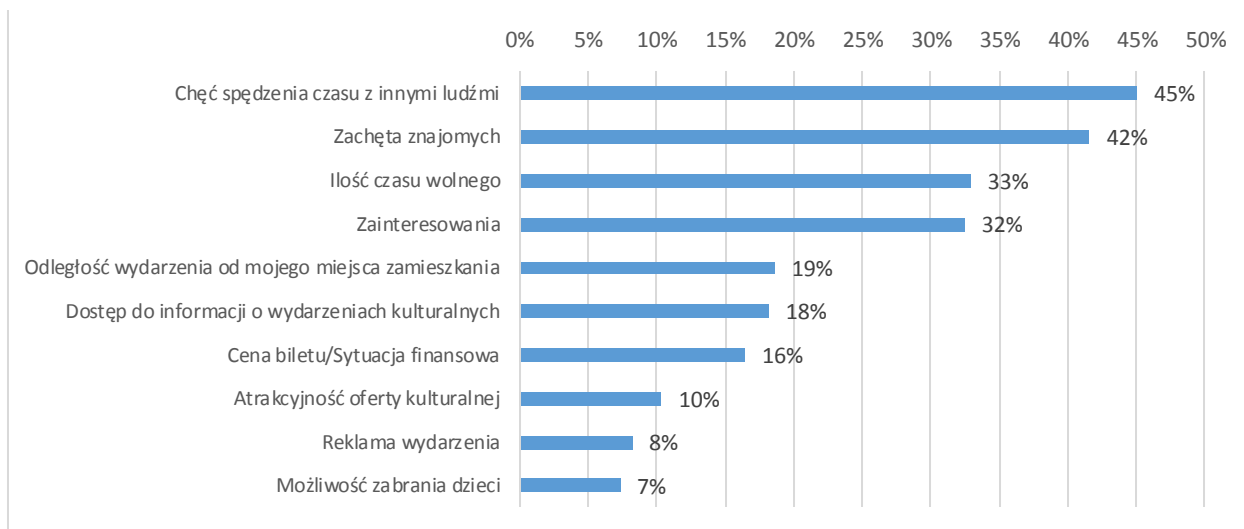
Najważniejszym czynnikiem brany przez badanych ełczan pod uwagę przy wyborze oferty kulturalnej, jest chęć spędzenia czasu z innymi ludźmi. Wskazało na nią 45% badanych. Niewiele mniej, bo 42% bierze pod uwagę zachętę znajomych. Około 1/3 badanych uwzględniła własne zainteresowania i ilość wolnego czasu. Ciekawe, że zdecydowanie rzadziej wskazywanymi czynnikami okazały się: reklama wydarzenia (7%), czy też atrakcyjność oferty kulturalnej (10%). Również relatywnie niewiele osób wskazało na sytuację finansową bądź cenę biletu (16%)⁴. Okazuje się więc, że to czynnik społeczny jest najważniejszą motywacją do uczestniczenia w kulturze. To istotna obserwacja w kontekście uwag o roli kształtowania postaw obywatelskich za pomocą kultury. Widać, że badani traktują wydarzenia kulturalne jako pretekst

⁴ Odsutki nie sumują się do 100%, ponieważ badani mogli wskazać więcej niż jedną odpowiedź.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

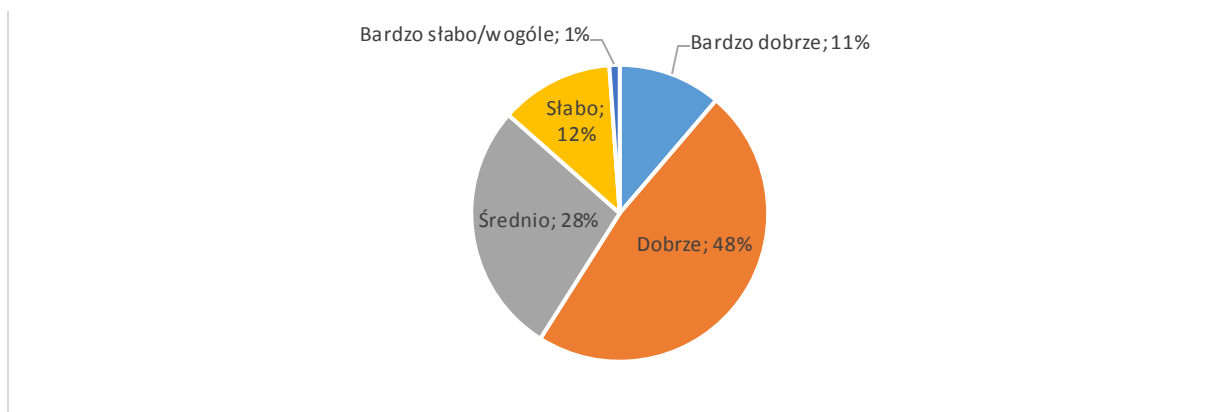
do spotkania i wspólnego działania. Fakt, iż relatywnie nisko wskazywano na atrakcyjność oferty kulturalnej może świadczyć o deficycie tej oferty w odczuciu badanych. Z powyższych danych wynika, że są to raczej osoby aktywnie działające w sferze społecznej. Można przypuszczać, że uczestniczą one w większości proponowanych przez miasto wydarzeń kulturalnych, w ramach wolnego czasu, a najważniejszym motywem uczestnictwa jest pretekst do spotkania ze znajomymi i przyjaciółmi. Szczegóły prezentuje poniższy wykres.

Rysunek 3. Czynniki decydujące o wyborze oferty kulturalnej.

Badani oceniają dość wysoko swoją znajomość oferty kulturalnej Elku. 27% ocenia ją bardzo dobrze, 45% - dobrze, a 25% - średnio. Tylko 3% badanych uważa, że zna tę ofertę słabo, a 1% - że bardzo słabo lub w ogóle.

Gorzej wypada ocena jakości życia kulturalnego Elku. Tylko co dziesiąty badany (11%) ocenia ją jako bardzo dobrą. Prawie połowa – jako dobrą (48%). 28% uważa, że jest ona „średnia”, a 12%, że słaba.

Rysunek 4. Ocena jakości oferty kulturalnej Elku.

Zapytani o to, które wydarzenia kulturalne w Elku są im najlepiej znane, badani nie mieli zazwyczaj problemów ze wskazaniem nawet kilku takich wydarzeń. Najczęściej wskazywana była popularna „Mulatka” – Mazurskie Lato

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Kabaretowe. Niemal równie często wskazywano na Festiwal „Ogień i Woda”, a także na „Kino Pod Gwiazdami”.⁵ Te trzy wydarzenia zdecydowanie dominują w liczbie wskazań przez badanych. Wydarzenia o bardziej alternatywnym, mniej masowym charakterze, pojawiały się rzadko. Wygląda więc na to, że „wydarzeniem kulturalnym” w rozumieniu badanych są raczej imprezy dla dużej publiczności, o wymiarze ponadlokalnym.

„Wydarzeniem kulturalnym” w rozumieniu badanych są raczej imprezy dla dużej publiczności, o wymiarze ponadlokalnym. Podobnie (...), dla badanych „instytucja kulturalna” to przede wszystkim instytucja podlegająca samorządowi, w mniejszym zaś stopniu organizacja pozarządowa.

O wiele większe trudności sprawiało respondentom wskazanie instytucji, które – ich zdaniem – działają aktywnie na obszarze kultury w Elku. Najczęściej wskazywano na Elckie Centrum Kultury, Muzeum Historyczne, a także Miejską Bibliotekę Publiczną. Wśród organizacji pozarządowych, pod względem liczby wskazań wyróżniło się Stowarzyszenie Kultury Alternatywnej „Fala”, Stowarzyszenie „Adelfi”, Stowarzyszenie „STOPA” i Stowarzyszenie „Niech Będzie”. Podobnie jak poprzednio, dla badanych instytucja kulturalna to przede wszystkim instytucja podlegająca samorządowi, w mniejszym zaś stopniu organizacja pozarządowa.

3.6.2. MODEL UCZESTNICTWA W KULTURZE

Jaki model uczestnictwa w kulturze dominuje wśród badanych mieszkańców Elku, a który jest mniej widoczny? Odpowiedzi na to pytanie poszukiwano za pomocą szeregu stwierdzeń, które badani oceniali pod względem zgodności z ich osobistymi odczuciami. Każde ze stwierdzeń można było ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało małą zgodność, a 5 – najwyższą. Na poniższej tabeli zaprezentowano średnie arytmetyczne z oceny poszczególnych twierdzeń.

Tabela 1. Modele uczestnictwa w kulturze badanych mieszkańców Elku

	średnia (skala 1-5)
Chcę być za wsze na bieżąco, mieć stały dostęp do informacji	4,33
Bardzo chętnie uczestniczę w różnych imprezach kulturalnych takich jak koncerty ze spółów	4,16
Bardzo interesują mnie lokalne wydarzenia kulturalne	3,91
Spędzam dużo czasu surfując po Internecie	3,88
Wolę spędzać czas w towarzystwie niż w samotności	3,83
Bardzo chętnie uczestniczę w różnych imprezach kulturalnych takich jak spektakle teatralne, koncerty filharmonii, wystawy, festiwale	3,74
Przed wszystkim lubię w spokoju poczytać książkę, posłuchać muzyki, oglądając dobry film	3,70
Mam wielu przyjaciół	3,56
Bardzo lubię razem z rodziną, ze znajomymi uczestniczyć w różnych festynach, jarmarkach - wszędzie tam, gdzie można miło i wesoło spędzić czas	3,52
Regularnie czytam gazety i czasopisma	3,11
Wiem co się dzieje w kulturze bo zdobywam informacje o różnych imprezach- sam/a jednak rzadko w nich uczestniczę	2,97
Lubię chodzić po sklepach i centrach handlowych	2,95
Jestem twórcą kultury, tworzę kulturę	2,66
Kultura mało mnie interesuje ale czasem gdzieś się wybiorę (jak mnie ktoś wyciągnie)	1,95
Najbardziej lubię oglądać telewizję - tam jest dość kultury	1,90

⁵ Wynika to przede wszystkim z aktualności tych wydarzeń, które właśnie mają miejsce w trakcie prowadzenia badań.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Jak widać, wśród badanych dominował aktywny model uczestnictwa w kulturze. Nasi respondenci to w większości internauci, przedkładający to medium nad telewizję. Kultura jest dla nich ważnym sposobem zagospodarowania wolnego czasu. Są oni bardzo zainteresowani lokalnymi wydarzeniami kulturalnymi i uważają, że posiadają na ten temat

Kultura jest ważnym sposobem zagospodarowania wolnego czasu. Respondenci są bardzo zainteresowani lokalnymi wydarzeniami kulturalnymi i uważają, że posiadają na ten temat sporą wiedzę. Są osobami posiadającymi wysokie potrzeby społeczne i towarzyskie.

temat sporą wiedzę. Uczestniczą zarówno w ambitnych, jak i masowych wydarzeniach kulturalnych. Są osobami posiadającymi wysokie potrzeby towarzyskie. Uczestnictwo w kulturze to dla nich w dużym stopniu również okazja do przebywania z innymi.

Głównym i zdecydowanie dominującym źródłem wiedzy o wydarzeniach kulturalnych jest dla naszych respondentów Internet. Korzysta z niego w tym celu aż 99% badanych osób (z portali społecznościowych – 84%). Drugim w kolejności źródłem informacji o kulturze w Ełku są afisze, plakaty, billboardy na ulicy (94%), zaś trzecim – znajomi (91%). Kolejne podawane źródła były wskazywane znacznie rzadziej. Znalazły się wśród nich media tradycyjne (radio

– 54%, telewizja – 36%, prasa lokalna – 47%). Widać więc, że mieszkańcy Ełku, korzystając z mediów elektronicznych, niejako samodzielnie przekazują sobie informacje o ciekawych wydarzeniach w mieście.

3.6.3. EŁCKIE CENTRUM KULTURY W OCZACH RESPONDENTÓW

Ełckie Centrum Kultury jest w mieście instytucją powszechnie znaną. Tylko 6% badanych osób przyznało się, że jej nie zna. Pozostałe 94% badanych osób poproszono o ustosunkowanie się do szeregu stwierdzeń charakteryzujących w mniejszym lub większym stopniu tę instytucję. Podobnie jak w jednym z poprzednich pytań, tak i tu badani oceniali je pod względem zgodności z ich osobistymi odczuciami. Każde ze stwierdzeń można było ocenić w skali od 1 do 5, gdzie 1 oznaczało małą zgodność, a 5 – najwyższą. Na poniższej tabeli zaprezentowano średnie arytmetyczne z oceny poszczególnych twierdzeń.

Tabela 2. Opinie respondentów o Ełckim Centrum Kultury

	średnia (1-5)
lider wśród instytucji kulturalnych w Ełku	3,93
dzięki niemu częściej korzystam z kultury	3,69
mam o nim dobre zdanie	3,62
uczęszcza do niego wiele osób, które znam	3,54
wspiera ważne i potrzebne akcje dla społeczności lokalnej	3,47
znane z wysokiej jakości imprez	3,36
ma bogatą ofertę kulturalną	3,18
jestem na nie skazany(a) z braku alternatywy w mieście	3,14
najlepsze w regionie	3,12
mogę mu zaufać	3,11
za wsze jako pierwsze wychodzi z nowymi pomysłami	2,89
nie zmienia się zbyt	2,88
dzięki niemu codzienne życie zmienia się na lepsze	2,83
uwielbiam je	2,78

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Powyższe zestawienie pokazuje wyraźnie bardzo spójne nastawienie respondentów do Elckiego Centrum Kultury. Uznają je oni za ważną instytucję na mapie kulturalnej Elku i jego dominującą rolę na tym obszarze. Opinie na temat tej instytucji są pozytywne, ale nie entuzjastyczne. Powyższe statystyczne zestawienia potwierdzają luźne wypowiedzi badanych, które mogli oni wyrazić w ostatniej części elektronicznej ankiety. Wielez nich potwierdza też wnioski z pierwszej części diagnozy. Oto niektóre z nich:

Jeżeli jest liderem, to tylko ze względu na to, że posiada stały budżet i ma zajmować się tylko kulturą. Często korzysta z ofert innych organizacji czy firm zajmujących się kulturą, więc kreacja nie jest jego mocną stroną. Często niestety pobiera opłaty od organizacji społecznych za możliwość korzystania sali. ECK jest mocno nastawione komercyjnie. Rekomenduję systemowe wspieranie innych inicjatyw kulturalnych organizowanych przez ludzi, instytucje z zewnątrz, niezależność ideową od Urzędu Miasta, nie łączenie kultury z promocją.

Bardzo dobrze, że Elckie Centrum Kultury zostało zmodernizowane w ostatnim czasie. Bardzo dobrą inicjatywą było otwarcie kina w tym miejscu. Poza tym - kino prowadzi emisję najnowszych filmów, co jest ogromną zaletą (w porównaniu do "starego" kina, gdzie film można było oglądać dopiero 2-3 tygodni po premierze).

Jest za dużo festynów, imprez masowych. Nie wspiera się małych grup, zajęcia dodatkowe dla młodzieży są za drogie. Instytucja pięknie wyremontowana, nastawiona na zyski, nie na szerzenie prawdziwej (często mało dochodowej) kultury.

Podoba mi się organizacja Festiwalu Ogień i Woda, a najbardziej, to, że można pójść na koncert polskich i nie tylko polskich wykonawców. Lato zawsze jest bogate w różne atrakcje i festiwale.

Brakuje mi większej otwartości na pomysły młodych, starych i tych pomiędzy. Trochę zbyt sztywne podejście do planowania imprez. Czasem spontaniczność może wyjść na zdrowie. W ECK powinny być otwarte drzwi w sensie dosłownym i przenośnym.

Podoba mi się różnorodność imprez, dobra promocja i reklama imprez oraz zaangażowanie ludzi w organizację imprez. Ostatnie lata pokazują, że rozwija się i ma coraz więcej do zaoferowania.

Oferta ECK jest skrojona na szeroką skalę. Interesującą mnie ofertę organizują głównie organizacje pozarządowe, osoby prywatne oraz firmy. Wydarzenia często odbywają się w Centrum Kultury, niemniej inicjatywa pochodzi z zewnątrz. ECK w moim odczuciu powinno stanowić przyjazną przestrzeń do inicjatyw organizacji i grup, zabezpieczać technicznie i lokalowo inicjatywy. Dzięki temu oferta będzie bogatsza i skrojona bardziej pod oczekiwania konkretnych ale różnorodnych grup. Oferta ECK powinna być odpłatna, nawet w niewielkiej kwocie, tak by uczestniczące osoby czuły, że za kulturę się płaci. Duża ilość imprez nieodpłatnych wątpliwej jakości niestety przekłada się na niższą frekwencję na wydarzeniach.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013"

3.7. REKOMENDACJE

Biorąc pod uwagę powyższe spostrzeżenia diagnozujące obecny stan działań kulturalnych w Elku, można wysunąć kilka rekomendacji, które wydają się odpowiadać na zidentyfikowane szanse i problemy tej sfery życia miasta.

- ✓ **Dziedzictwo historyczne i kulturowe Elku** stanowi potencjał, który można wykorzystać do budowania więzi społecznych i poczucia tożsamości lokalnej. Wydarzenia kulturalne powinny w większym stopniu opierać się na **dziedzictwie Elku jako miasta pogranicza**;
- ✓ **Przestrzeń Elku** (architektura, położenie przy jeziorze, miejsca historyczne) jest ogromnym atutem tego miasta, który domaga się wykorzystania. Przestrzeń wspólna (publiczna) – dbałość o nią, wspólne doświadczenia, spotkania – stanowi dobrą płaszczyznę budowania inicjatyw obywatelskich, również opartych o kulturę;
- ✓ Niewątpliwie cennym kapitałem Elku są jego mieszkańcy. W obliczu migracji młodzieży do innych ośrodków, grupami, w które warto zainwestować starania, są różnego rodzaju **grupy nieformalne, środowiska alternatywne, ale także pokolenie seniorów**;
- ✓ Sposobem na aktywizację kulturalną Elku jest **wspieranie samoorganizacji grup sąsiedzkich i innych małych wspólnot** wokół realizacji pomysłów a także grupowego rozwiązywania problemów. Kultura może stanowić dobrą platformę tego typu działań;
- ✓ Życie kulturalne miasta powinno w większym stopniu rozgrywać się **w obszarze elckich osiedli**, również tych położonych peryferyjnie w stosunku do centrum miasta;
- ✓ Instytucje kultury działające w Elku powinny podjąć starania w kierunku **większego usieciwienia środowisk kulturalnych, zmniejszenia barier formalnych w realizacji działań artystycznych i kulturalnych, a także włączania nieaktywnych osób i środowisk w życie kulturalne miasta**.
- ✓ **Działania kulturalne powinny być współtworzone przez mieszkańców Elku** i, co za tym idzie, pełnić rolę katalizatora potrzeb społecznych i obywatelskich elczan;

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

4. INSTYTUCJE KULTURALNE I OKOŁO-KULTURALNE W EŁKU

4.1. EŁCKIE CENTRUM KULTURY

Ełckie Centrum Kultury powstało na bazie Świątlicy Międzyzakładowej założonej w 1949 r., przekształconej w latach 1950 – 1952 w Powiatowy Dom Kultury, zaś w roku 1975 w Miejski Dom Kultury. Brak jest fizycznego aktu założycielskiego (pożar archiwum), a powyższe informacje pochodzą z przekazów ustnych. Według powyższego należy przyjąć, iż założycielem instytucji kultury była Miejska Rada Narodowa, jednostką nadrzędną zaś Prezydium MRN. Siedziba ECK znajduje się przy ul. Wojska Polskiego 47, zaś Szkoły Artystycznej (będącej działem ECK) przy Armii Krajowej 21.

Statut ECK określa następujący zakres działalności jednostki:

1. edukacja kulturalna i wychowanie przez sztukę;
2. rozpoznanie, rozbudzenie zainteresowań i potrzeb kulturalnych;
3. przygotowanie do odbioru i tworzenia wartości kulturalnych;
4. kształtowanie wzorców aktywnego uczestnictwa w kulturze;
5. tworzenie warunków do rozwoju oraz wspieranie amatorskiego ruchu
6. artystycznego poprzez prowadzenie zespołów artystycznych, organizowanie
7. warsztatów; organizowanie kół zainteresowań i klubów hobbystów oraz
8. zainteresowania wiedzą i sztuką;
9. tworzenie warunków dla podtrzymywania tradycji folklorystycznych, w tym
10. rękodzieła ludowego i artystycznego;
11. integrowanie społeczności lokalnej i wspieranie lokalnych inicjatyw
12. kulturalnych;
13. współpraca z placówkami oświatowymi, instytucjami i stowarzyszeniami
14. kulturalnymi oraz organizacjami pozarządowymi w dziedzinie kultury i sztuki;
15. rozwijanie kultury artystycznej i filmowej przez upowszechnianie sztuki
16. profesjonalnej, a także dzieł krajowej i światowej kinematografii;
17. organizowanie wystaw, konkursów, koncertów, imprez plenerowych,
18. przeglądów, festiwali, spektakli oraz innych cyklicznych imprez
19. artystycznych, ze szczególnym uwzględnieniem tradycji kultury lokalnej;
20. prowadzenie działalności informacyjnej i wydawniczej.

Ełckie Centrum Kultury może realizować dodatkowe zadania, między innymi:

1. organizować spektakle, koncerty, wystawy, odczyty, kiermasze itp. ;
2. organizować kursy specjalistyczne i szkolenia;
3. prowadzić działalność marketingową w zakresie informacji, reklamy i innych usług;
4. organizować imprezy rozrywkowe i turystyczne;
5. prowadzić impresariat artystyczny;
6. świadczyć usługi z zakresu kultury,
7. prowadzić wypożyczalnię kostiumów, rekwizytów, sprzętu technicznego,
8. muzycznego i innych;
9. prowadzić sprzedaż (giełdową i komisową) dzieł sztuki i artykułów użytku

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

10. kulturalnego, rękodzieła ludowego;
11. organizować imprezy okolicznościowe, obrzędowe itp.;
12. świadczyć usługi gastronomiczne;
13. wynajmować lokale.

4.1.1. STAŁE FORMY PRACY W EŁCKIM CENTRUM KULTURY

- 1) Mazurski Zespół Pieśni i Tańca EŁK:
 - a) trzy grupy taneczne
 - b) grupa wokalna
 - c) kapela muzyczna
- 2) Ełcki Teatr Tańca
- 3) Teatr 30-Minut
- 4) Chór seniora „Pojezierze”
- 5) Pracownia ceramiczna
- 6) Pracownia plastyczna
- 7) Pracownia modelarska
- 8) Pracownia muzyczna i studio nagrań
- 9) Pracownia krawiecka
- 10) Szkoła Artystyczna

4.1.2. SZKOŁA ARTYSTYCZNA W EŁKU

Szkoła Artystyczna w Ełku jest działem Ełckiego Centrum Kultury, który zajmuje się planowaniem wydarzeń artystycznych Ełckiego Centrum Kultury, edukacją artystyczną, wspieraniem talentów dzieci, młodzieży i dorosłych i umożliwia im spotkania ze sztuką.

Zajęcia odbywają się w dwóch semestrach: jesiennie-zimowym (od X do I) i wiosennie-letnim (od III do VI). Rozpoczęcie semestru poprzedzone jest dniami otwartymi - w połowie września oraz w połowie lutego.

Zajęcia odbywają się we wnętrzach bardzo pieczołowicie odrestaurowanej kamienicy przy ul. Armii Krajowej 21. W budynku mieści się także Szkoła Muzyczna I i II stopnia.

Zajęcia taneczne w Szkole Artystycznej:

- street dance
- taniec nowoczesny
- hip – hop
- videoclip dance
- baby dance
- salsa bachata
- lady styling/body movement
- tańce w kręgu
- taniec klasyczny (balet)
- break dance

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

- latino solo
- taniec brzucha/ bollywood dance
- taniec towarzyski
- zumba - fuzja tańca i aerobiku

Zajęcia plastyczne w Szkole Artystycznej:

- 101 technik malarskich
- warsztaty ceramiczne
- studio malarstwa i rysunku
- zajęcia modelarskie
- malarstwo dla dorosłych
- tworzenie z koralików
- warsztaty z projektowania mody
- rysunek klasyczny

Zajęcia muzyczne w Szkole Artystycznej:

- nauka gry na gitarze
- warsztaty wokalne – estradowe
- zabawa z piosenką
- warsztaty perkusyjne
- warsztaty wokalne

Zajęcia teatralne w Szkole Artystycznej:

- Teatr Kamienica 21
- Teatr Kamieniczka 21
- Teatr Metamorfozy
- Teatr [NIE] SPEŁNIENI

Zajęcia foto – filmowe:

- warsztaty fotograficzne

Grupy działające w Elckim Centrum Kultury i Szkole Artystycznej:

- Grupa Tańca Hip - Hop (M.E.S.S.)
- Taneczna Grupa Dziecięca „OGNIKI”
- Grupa Pokazowa „PERFORMANCE CREW”

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

4.2. MUZEUM HISTORYCZNE W EŁKU

W 2011 roku powstało **Stowarzyszenie Muzeum dla Ełku**, które miało upowszechnić ideę powołania nowej instytucji wśród mieszkańców i stworzyć wokół niej przyjazny klimat, skupić grono wolontariuszy i opracować pierwsze zadania przyszłego muzeum. Najbardziej istotne okazały się dwa projekty: warsztaty historii mówionej dla młodzieży szkół ponadgimnazjalnych oraz napisanie monografii Ełku w formie przewodnika. Zadania tego podjęli się Michał Olszewski, dziennikarz Tygodnika Powszechnego i Rafał Żytyniec, historyk. Książka została wydana pod koniec września 2012 roku. Była pierwszą publikacją wydaną pod egidą Muzeum Historycznego w Ełku. Oprócz tego Stowarzyszenie Muzeum dla Ełku organowało spotkania z historykami, wystawy, pikniki historyczne i seminaria.

Muzeum Historyczne w Ełku zostało powołane 28 sierpnia 2012 roku uchwałą Rady Miasta Ełku. Działa zgodnie z ustawą o muzeach z 1996 roku. W listopadzie zaczęło funkcjonować w tymczasowej siedzibie przy ulicy Małeckich 3/2. W przygotowanych tam pomieszczeniach magazynowych umieszczono zaczątki przyszłej kolekcji. Jedno z pomieszczeń zostało przeznaczone na salę multimedialną, w której mogą odbywać się spotkania, prezentacje, emisje filmów, itp.

Muzeum ma uzupełniać ofertę kulturalną, edukacyjną i naukową miasta. W Ełku istnieje szereg pokrewnych instytucji i grup nieformalnych. Część projektów MHE będzie realizowana we współpracy z nimi.

4.2.1 ZAKRES DZIAŁANIA MUZEUM (ZE STATUTU MUZEUM):

§ 5. Zakresem działania Muzeum jest upowszechnianie historii Miasta Ełku i Mazur, a także otwarcie wystawy stałej.

§ 6. 1. Muzeum realizuje działania, o których mowa w § 5, przez:

- 1) gromadzenie, dokumentowanie, przechowywanie, konserwowanie, digitalizowanie i naukowe opracowywanie zbiorów i materiałów dotyczących historii Ełku;*
- 2) inwentaryzowanie i katalogowanie zgromadzonych zbiorów;*
- 3) organizowanie wystaw czasowych;*
- 4) przechowywanie zgromadzonych zbiorów w warunkach zapewniających im zachowanie właściwego stanu bezpieczeństwa i magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych i wystawienniczych;*
- 5) prowadzenie działalności wydawniczej: wydawanie albumów, katalogów, informatorów, plakatów, publikacji*
- 6) popularnonaukowych i okazjonalnych; dotyczących historii Ełku i Mazur;*
- 7) prowadzenie działalności kulturalno-oświatowej;*
- 8) współdziałanie z placówkami kulturalnymi w zakresie popularyzacji historii Ełku i Mazur;*
- 9) prowadzenie działalności edukacyjnej;*
- 10) prowadzenie wirtualnego Muzeum w Internecie.*

§ 6. 2. Muzeum gromadzi w szczególności następujące rodzaje zbiorów:

- 1) w zakresie historii:*
 - a. dokumenty archiwalne (drukowane i rękopisy),*
 - b. przekazy ikonograficzne,*

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

- c. *przedmioty użytkowe, elementy wyposażenia wnętrz związane z historią Ełku i Mazur;*
- 2) *w zakresie archeologii – przedmioty uzyskane w trakcie badań archeologicznych prowadzonych na terenie Mazur;*
- 3) *w zakresie etnografii:*
 - a. *sztukę ludową,*
 - b. *sprzęty gospodarskie i elementy wyposażenia wnętrz występujące na wsi mazurskiej;*
- 4) *w zakresie historii sztuki:*
 - a. *rysunki i grafikę,*
 - b. *przedmioty rzemiosła artystycznego;*
 - c. *numizmaty, medalierstwo i falerystykę;*
 - d. *inne muzealia związane z regionem działania Muzeum.*

4.3. MIEJSKA BIBLIOTEKA PUBLICZNA

Akt utworzenia biblioteki wydało Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w 1952 r. Aktualnym organizatorem jest Prezydent Miasta Ełku oraz Rada Miasta Ełku. W dniu 29 kwietnia 2013 roku Miejska Biblioteka Publiczna otrzymała imię Zofii Nasierowskiej.

Biblioteka służy rozwijaniu potrzeb czytelniczych społeczeństwa oraz upowszechnianiu wiedzy i rozwojowi kultury na terenie miasta Ełk. Współdziała z innymi bibliotekami i instytucjami w sprawie wspólnego prowadzenia obsługi bibliotecznej określonych środowisk.

Do szczegółowego zakresu działania Biblioteki należy:

1. udostępnianie zbiorów bibliotecznych na miejscu i wypożyczanie ich na zewnątrz;
2. gromadzenie, opracowywanie, przechowywanie i ochrona materiałów bibliotecznych;
3. prowadzenie działalności informacyjno-bibliograficznej, w tym wydawanie własnych informatorów, biuletynów itp.;
4. tworzenie i udostępnianie komputerowych baz danych: katalogowych, bibliograficznych, faktograficznych;
5. zapewnienie czytelnikom dostępu do światowych zbiorów bibliotecznych za pośrednictwem Internetu;
6. popularyzacja książki i czytelnictwa;
7. organizowanie czytelnictwa i udostępnianie materiałów bibliotecznych osobom niepełnosprawnym;
8. współpraca z bibliotekami szkolnymi, zwłaszcza w zakresie prowadzenia wspólnej polityki gromadzenia zbiorów bibliotecznych;
9. współdziałanie z bibliotekami innych sieci, instytucjami oraz organizacjami pozarządowymi w zakresie rozwijania czytelnictwa i zaspokajania oświatowych, samokształceniowych i kulturalnych potrzeb mieszkańców;
10. prowadzenie działalności kulturalnej.

W Bibliotece funkcjonują następujące działy:

1. naukowy - W dziale gromadzona jest literatura popularnonaukowa, naukowa, poradniki, podręczniki akademickie z różnych dziedzin wiedzy.
2. wypożyczalnia dla dorosłych

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

3. wypożyczalnia dla dzieci
4. czytelnia dla dorosłych
5. czytelnia dla dzieci
6. czytelnia wirtualna
7. dział zbiorów specjalnych - w jego skład wchodzi wydawnictwa zwarte (książki), wydawnictwa ciągłe (gazety, czasopisma), zbiory specjalne, wśród których odnaleźć można dokumenty życia społecznego (plakaty, zaproszenia, programy imprez itp.), książki mówione na kasetach magnetofonowych, książki mówione na płytach CD.
8. dział opracowań - dział zajmuje się gromadzeniem materiałów bibliotecznych (nabywanych zgodnie z uniwersalnym charakterem biblioteki), ich opracowaniem i selekcją.

Miejska Biblioteka Publiczna organizuje także konkursy: dla dzieci (m.in. zabawy edukacyjne, głośne czytanie, konkursy literackie i plastyczne), młodzieży i dorosłych, spotkania z autorami i ilustratorami książek, lekcje biblioteczne, wystawy fotograficzne oraz imprezy cykliczne związane z rocznicą urodzin znanych pisarzy, wykłady poświęcone życiu i twórczości pisarzy, spotkania Dyskusyjnego Klubu Książki, koncerty. W bibliotece istnieje punkt książki mówionej dla osób niesłyszących i niedosłyszących, w Czytelni Wirtualnej funkcjonuje miejsce do słuchania muzyki, użytkownikom biblioteki udostępnia się nieodpłatnie Internet.

4.4. INNE INSTYTUCJE KULTURALNE I OKOŁO-KULTURALNE W EŁKU

4.4.1. ZESPÓŁ PAŃSTWOWYCH SZKÓŁ MUZYCZNYCH

Zespół Państwowych Szkół Muzycznych w Ełku jest jedną z najstarszych placówek muzycznych w naszym regionie. W roku szkolnym 2006/2007 szkoła obchodziła sześćdziesięciolecie istnienia. Zespół oferuje możliwość wszechstronnego rozwoju muzycznego dzieci i młodzieży, a istniejąca już od kilku lat szkoła II st. daje możliwości dalszego muzycznego rozwoju i starania się o przyjęcie na akademie muzyczne. Pasję Obecnie swoją muzyczną pasję rozwija w ZPSM ponad 180 uczniów. Uczniowie kształcą się w 12 klasach instrumentalnych: fortepianu, akordeonu, skrzypiec, wiolonczeli, gitary, kontrabasu, fletu, klarnetu, saksofonu, trąbki, perkusji, organów. Młodzi adepci sztuki muzycznej mogą także uczestniczyć w zajęciach chóru, orkiestry smyczkowej i dętej oraz wielu zespołów kameralnych. Szkoła oferuje udział w licznych koncertach, konkursach, warsztatach i seminariach oraz wyjazdy na koncerty do największych ośrodków muzycznych w Polsce. Jest on także organizatorem konkursów instrumentalnych, teoretycznych o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim i międzynarodowym.

4.4.2. ORGANIZACJE POZARZĄDOWE DZIAŁAJĄCE W DZIEDZINIE KULTURY

W dziedzinie kultury działają w Ełku następujące organizacje pozarządowe:

1. Ełckie Stowarzyszenie Aktywnych „STOPA”
2. Ełckie Stowarzyszenie Inicjatyw Społecznych „BIAŁA LILIA”
3. Ełckie Stowarzyszenie Kulturalne (ESK)
4. Ełckie Stowarzyszenie na rzecz Osób Zagrożonych Marginalizacją Wykluczeniem Społecznym "INTEGRACJA"
5. Ełckie Stowarzyszenie Studentów i Absolwentów „ESSA”
6. Ełckie Stowarzyszenie Twórców i Artystów Nieprofesjonalnych (ESTIAN)

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

7. Elckie Towarzystwo Muzyczne (ETM)
8. Fundacja Muzeum Ziemi Elckiej
9. Mazurskie Stowarzyszenie Muzyczne CAMERATA
10. Stowarzyszenie „ALTERNATYWA”
11. Stowarzyszenie „Centrum Aktywności Młodych z Wyszyńskiego”
12. Stowarzyszenie ABADA CAPOEIRA Elk
13. Stowarzyszenie ADELFI
14. Stowarzyszenie Aktywnych Kobiet „SIGNORA”
15. Stowarzyszenie Kulturalno-Oświatowe „Na Bursztynowym Szlaku”
16. Stowarzyszenie Kultury Alternatywnej „FALA”
17. Stowarzyszenie Muzeum dla Elku
18. Stowarzyszenie Rozwoju Edukacji Kultury „ŹRÓDŁO” z/s w Elku
19. Stowarzyszenie Taneczne „MASAKRA”
20. Towarzystwo Przyjaciół Grodna i Wilna Oddział w Elku
21. Towarzystwo Miłośników Elku (TME)

4.5. STYPENDIA ARTYSTYCZNE

W roku 2013 po raz pierwszy wypłacane będą stypendia artystyczne. Stypendium przyznawane będzie osobom szczególnie utalentowanym, które reprezentują wysoki poziom artystyczny, zamieszkującym i działającym na terenie Miasta Elku. Stypendium rozumiane jest jako wyraz uznania dla osiągnięć kandydata, ale także jako forma wsparcia dalszego rozwoju artystycznego artystów, twórców kultury i sztuki. Stypendium przyznawane będzie w jednej z następujących dziedzin:

1. sztuki plastyczne
2. teatr i sztuka estradowa
3. muzyka i taniec
4. literatura
5. film
6. fotografia
7. organizacja przedsięwzięć kulturalnych na terenie miasta Elku

Stypendium może otrzymać osoba, która spełnia łącznie poniższe kryteria:

1. jest na stałe zameldowana na terenie miasta Elku,
2. podjęła lub kontynuuje edukację artystyczną, studia artystyczne lub w inny sposób doskonali warsztat artystyczny,
3. brała udział, stosownie do swego poziomu edukacji, w koncertach, wystawach indywidualnych i zbiorowych, przeglądach, konkursach, festiwalach, turniejach, olimpiadach artystycznych i tym podobnych wydarzeniach o zasięgu regionalnym, ogólnopolskim lub międzynarodowym, uzyskując w nich znaczące wyniki,
4. zaprezentuje efekt swoich działań związanych z realizacją programu stypendium mieszkańcom miasta Elku w formie określonej w umowie stypendialnej,
5. cechuje się nienaganną postawą.

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

Prezydent Miasta Elku może przyznawać stypendium z inicjatywy własnej lub na pisemny wniosek:

1. instytucji kultury działających na terenie miasta Elku,
2. związków lub stowarzyszeń twórczych i kulturalnych oraz środowisk artystycznych działających na terenie Elku,
3. szkół artystycznych oraz placówek oświatowo-wychowawczych działających na terenie miasta Elku,
4. ubiegającego się o stypendium, a w przypadku osób niepełnoletnich w ich imieniu przedstawicieli ustawowych lub opiekunów prawnych.

4.6. WYDATKI EŁCKICH INSTYTUCJI KULTURY

Nazwa instytucji	Rok 2011	Rok 2012	Rok 2013
Ełckie Centrum Kultury	4.507.299 zł	3.768.100 zł	2.533.000 zł
Miejska Biblioteka Publiczna	1.131.059 zł	1.050.530 zł	1.102.660 zł
Muzeum Historyczne	-	-	450.000 zł
Pozostała działalność z zakresu kultury	95.000 zł	135.000 zł	120.000 zł

Dofinansowano ze środków Narodowego Centrum Kultury w ramach programu Dom Kultury+ Inicjatywy lokalne 2013”

